

NHỮNG KHÓ KHĂN TRONG HOẠT ĐỘNG MUA BÁN VÀ SINH HOẠT CỦA NGƯỜI DÂN THƯƠNG HỒ Ở CHỢ NỔI CÁI RĂNG – HƯỚNG TIẾP CẬN ĐỊNH TÍNH

ThS. Nguyễn Trọng Nhân, ThS. Cao Mỹ Khanh và TS. Lê Văn Nhưong¹

1. Đặt vấn đề

Chợ nổi vùng đồng bằng sông Cửu Long nói chung, chợ nổi Cái Răng (thành phố Cần Thơ) nói riêng được hình thành và phát triển nhờ vào nhu cầu mua bán trên sông của người dân thương hồ. Một khi đối tượng này còn yêu và bám nghề, chợ nổi Cái Răng sẽ tồn tại, phát triển và ngược lại. Vòng đời của chợ nổi càng dài, khả năng giải quyết việc làm và mang lại thu nhập cho người dân ở chợ nổi càng lớn.

Chợ nổi Cái Răng chứa đựng những yếu tố tự nhiên và văn hóa độc đáo, đã, đang và sẽ thu hút nhiều du khách trong và ngoài nước đến tham quan, tìm hiểu, giải trí, trải nghiệm. Sự phát triển du lịch ở chợ nổi góp phần cải thiện đời sống của người dân, giảm nghèo và tạo nguồn thu cho ngân sách địa phương.

Theo thời gian, do sự phát triển của kinh tế - xã hội và sự thay đổi của tự nhiên, cụ thể là mạng lưới giao thông đường bộ không ngừng được hoàn thiện, chợ truyền thống - siêu thị - trung tâm thương mại - cửa hàng bán lẻ - nhà vựa trên bờ được mở rộng nhanh chóng về số lượng và quy mô, thể hệ trẻ có cơ hội học tập và cánh cửa việc làm đang mở để đón họ ở phía trước, sự biến đổi khí hậu - mực nước biển dâng - việc xây dựng đập thủy điện làm giảm năng suất cây trồng, đã phần nào ảnh hưởng mạnh mẽ đến hoạt động mua bán của người dân thương hồ và sự sung túc của chợ nổi Cái Răng.

Hiện tại, hoạt động du lịch diễn ra sôi động ở chợ nổi Cái Răng, bên cạnh những lợi ích mang lại, hoạt động kinh tế này cũng gây không ít những khó khăn cho người dân thương hồ khi mua bán và sinh hoạt ở chợ nổi.

Người dân thương hồ càng có nhiều khó khăn thì vòng đời của chợ nổi càng ngắn và ngược lại bởi hai khía cạnh này có mối quan hệ âm tính (-). Nhận thức được điều đó, nghiên cứu này được thực hiện nhằm khám phá những khó khăn người dân thương hồ đang phải đối mặt. Kết quả nghiên cứu sẽ giúp chính quyền địa phương, cơ quan quản lý nhà nước về du lịch, công ty du lịch, những người cung ứng dịch vụ du lịch ở chợ nổi có thêm thông tin, thực hiện những hành động nhằm giảm thiểu sự tác động của những hoạt động kinh tế lên hoạt động mua bán và đời sống của người dân thương hồ, góp phần duy trì chợ nổi Cái Răng ở tương lai.

2. Phương pháp nghiên cứu

Để hiểu những khó khăn của người dân thương hồ ở chợ nổi Cái Răng, cần phải có những cuộc phỏng vấn họ. Vì vậy, nghiên cứu này được thực hiện bằng phương pháp phỏng vấn bán cấu trúc đối với người dân thương hồ. Theo Creswell (1998, 2007; dẫn theo Sirakaya-Turk *et al.*, 2011), dung lượng mẫu đối với phương pháp phỏng vấn bán cấu trúc, bán cấu trúc và phi cấu trúc chỉ từ 20 đến 30 đáp viên. Mẫu nghiên cứu của chúng tôi là 34 người dân thương hồ đang neo đậu, mua bán ở chợ nổi Cái Răng. Những cuộc phỏng vấn được thực hiện trong tháng 9 năm 2019. Dữ liệu phỏng vấn được mã và nhập trên phần mềm SPSS 16.0. Phương pháp thống kê mô tả được sử dụng trong phân tích dữ liệu. Ngoài ra, chúng tôi còn ghi âm các cuộc phỏng vấn để có dữ liệu đầy đủ và sâu sắc hơn.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Phân tích mẫu nghiên cứu

Xét trên phương diện giới tính, mẫu nghiên cứu gồm 64,7% nam và 35,3% là nữ. Nhìn chung, nam giới mạnh dạn trong giao tiếp và dễ nhận lời tham gia cuộc phỏng vấn hơn so với nữ giới ở chợ nổi Cái Răng. Độ tuổi thấp nhất của mẫu nghiên cứu là 29, cao nhất là 69, tuổi trung bình là 47,5. Với độ tuổi này, đáp viên không chỉ có đủ sự hiểu biết mà họ còn có thể cung cấp thông tin trong trạng thái sức khỏe thể chất và tinh thần bình thường. 100% đáp viên là người

¹ Trường Đại học Cần Thơ

Kinh, cho thấy người Kinh đóng vai trò quan trọng trong hoạt động giao thương ở chợ nổi Cái Răng. Kết quả nghiên cứu của Ngô Văn Lê (2014) cũng cho thấy, người Việt giữ vai trò quan trọng trong hoạt động thương hồ ở ĐBSCL. Trình độ học vấn của mẫu nghiên cứu nhìn chung thấp (thấp nhất là mù chữ, cao nhất là lớp 12, trung bình khoảng lớp 6). Thời gian mua bán trung bình ở chợ nổi của đáp viên thấp nhất là 1 năm, cao nhất là 40 năm, trung bình khoảng 15,6 năm. Điều này cho thấy, mẫu nghiên cứu có thâm niên trong mua bán ở chợ nổi Cái Răng. Thu nhập trung bình/tháng của đáp viên thấp nhất là 2 triệu, cao nhất là 40 triệu, trung bình khoảng 9,6 triệu. Như vậy, mức thu nhập trung bình/tháng của người dân thương hồ ở chợ nổi Cái Răng cao gấp 2 lần mức thu nhập trung bình/tháng của người dân Việt Nam năm 2018². Kết quả này phù hợp với nghiên cứu của Đỗ Văn Xê và ctv. (2008) bởi tập thể tác giả cho rằng thu nhập bình quân/người của mỗi hộ kinh doanh tại chợ nổi ĐBSCL bằng 2 lần mức thu nhập bình quân/người của cả nước. Trung bình trên mỗi ghe của mẫu nghiên cứu có 2,1 lao động. Số lao động này thấp hơn kết quả nghiên cứu của Đỗ Văn Xê và ctv. năm 2008 (trung bình mỗi ghe thương hồ ở chợ nổi ĐBSCL tạo ra 2,79 việc làm). Số việc làm trên mỗi ghe ở chợ nổi có xu hướng giảm phản ánh nhu cầu học tập của người dân ở vùng gia tăng, nhu cầu nhân lực trong hoạt động mua bán giảm. Mẫu nghiên cứu có hộ khẩu thường trú ở Cần Thơ (23,5%), Vĩnh Long (23,5%), An Giang (11,8%), Kiên Giang (11,8%), Hậu Giang (8,8%), Trà Vinh (8,8%), Đồng Tháp (5,9%), Sóc Trăng (2,9%), Bến Tre (2,9%). Người dân ở Cần Thơ, Vĩnh Long, An Giang, Kiên Giang tham gia nhiều vào hoạt động mua bán ở chợ nổi Cái Răng. Điều này cho thấy khoảng cách, khả năng tiếp cận bằng đường sông, tập quán mua bán trên sông, nhu cầu tiêu thụ hàng nông sản của địa phương có ảnh hưởng đáng kể đến đối tượng tham gia mua bán ở chợ nổi theo lãnh thổ.

3.2. Những khó khăn của người dân thương hồ ở chợ nổi Cái Răng

Hoạt động thương hồ ở chợ nổi Cái Răng là nguồn thu nhập chính và quan trọng của nhiều người vùng ĐBSCL. Ít nhất có 67,6% số người được phỏng vấn cho rằng họ chỉ có một nguồn thu nhập duy nhất là dựa vào mua bán ở chợ nổi. Số người vừa có thu nhập từ mua bán ở chợ nổi vừa có thu nhập từ làm vườn chiếm 23,5%. Một tỷ lệ rất ít những người vừa có thu nhập từ mua bán ở chợ nổi vừa có thu nhập từ làm ruộng, làm thuê (5,9% và 2,9%, tương ứng).

Người dân thương hồ ở chợ nổi Cái Răng đang gặp phải những khó khăn trong hoạt động mua bán và sinh hoạt, từ đó, thu nhập và chất lượng cuộc sống của họ cũng bị giảm theo, hệ quả, người dân sẽ bỏ nghề, chuyển nghề và mức độ sung túc của chợ nổi sẽ bị suy giảm. Vấn đề đặt ra là địa phương cần có những biện pháp hạn chế, khắc phục những khó khăn mà người dân thương hồ đang phải đối mặt để họ an tâm mua bán và có cái nhìn tích cực hơn đối với môi trường ở chợ nổi - hướng đi hiệu quả cho việc bảo tồn chợ nổi ở tương lai.

Một số khó khăn người dân thương hồ đang phải đối mặt như sau:

Thứ nhất, bán hàng ít, tiêu thụ hàng hóa chậm, đôi khi mua bán không lời, thậm chí lỗ vốn. Thời gian gần đây, hệ thống giao thông đường bộ không ngừng được hoàn thiện, nên xe tải, xe gắn máy thay thế dần ghe, xuồng trong việc thu mua, chuyên chở và phân phối hàng hóa. Vì lẽ đó, nhiều người dân đến mua hàng ở chợ phố (nơi được cung ứng hàng hóa chủ yếu bởi xe tải, hàng hóa có chất lượng tốt hơn) thay vì đến mua hàng ở chợ nổi. Hơn nữa, cửa hàng bán lẻ, siêu thị, trung tâm thương mại, nhà vừa ngày càng nhiều, tạo ra sự cạnh tranh hiệu quả đối với chợ nổi. Bán hàng ít, thời gian tiêu thụ hàng hóa chậm, tỷ lệ hàng hỏng cao, lời ít, thậm chí không lời, lỗ vốn là điều không thể tránh khỏi đối với một số người dân.

Thứ hai, tàu du lịch đến chợ nổi lúc sáng sớm, tạo tiếng ồn. Những chuyến đi đầu tiên của du khách đến chợ nổi Cái Răng diễn ra vào thập niên 90 của thế kỉ XX. Theo thời gian, số lượt du khách đến chợ nổi không ngừng gia tăng. Bên cạnh những thuyền du lịch đưa khách đến tham quan chợ nổi vào những thời điểm hợp lý, vẫn có những công ty du lịch tổ chức chuyên tham quan chợ nổi cho du khách vào lúc sáng sớm. Điều này gây ồn ào ở chợ nổi và ảnh hưởng xấu đến sinh hoạt của người dân.

Thứ ba, tài công điều khiển phương tiện vận chuyển khách thiếu trật tự, gây khó khăn cho hoạt động mua bán và sinh hoạt của người dân. Mỗi ngày, tàu du lịch đến chợ nổi khá đông

² Xem Thụy Miên, *Thu nhập bình quân đầu người năm 2018 đạt 2.587 USD*, <http://vneconomy.vn/thu-nhap-binh-quan-dau-nguoi-nam-2018-dat-2587-usd-2018122715235412.htm>

cùng với ghe thương hồ, ghe bán đồ ăn, thức uống cho du khách làm thu hẹp không gian mua bán của người dân ở chợ nổi. Theo sự phản hồi của người dân, vẫn có những tàu du lịch không tuân thủ trật tự ở chợ nổi.

Thứ tư, tàu cao tốc chạy với tốc độ nhanh làm ghe chao đảo. Hàng ngày, có một số chuyến tàu cao tốc đi từ Cần Thơ đến Vĩnh Thuận, Thới Bình và ngược lại. Tàu cao tốc di chuyển qua khu chợ nổi với tốc độ cao, tạo sóng to, làm ghe chao đảo, gây khó khăn cho hoạt động mua bán và sinh hoạt của người dân thương hồ.

Thứ năm, người bán trái cây điều khiển ghe với tốc độ nhanh và gây mất trật tự ở chợ nổi. Đây là đối tượng chuyên chở trái cây trên những chiếc ghe nhỏ để bán cho du khách ở chợ nổi. Họ thường “rượt đuổi” tàu du lịch để tranh giành khách hàng. Hành động này không chỉ gây va quệt mà còn làm ồn ào, náo động ở chợ nổi.

Thứ sáu, người bán khoai cao vớt bao xuống sông, làm mắc vào chân vịt ghe máy của nhiều ghe thương hồ. Đối tượng bán khoai cao vẫn là người dân thương hồ ở chợ nổi. Để thuận tiện cho bản thân, họ thường vớt bao xuống sông khi không còn nhu cầu sử dụng chúng. Việc làm này gây phiền hà cho những người mua bán ở chợ nổi vì họ phải lặn lội xuống sông sâu để khắc phục hậu quả.

Thứ bảy, đoạn sông từ bến Ninh Kiều đến gần chợ nổi và ngược lại, tàu du lịch chạy với tốc độ cao, gây tâm lý hoang mang và khó khăn trong việc điều khiển ghe đối với người dân thương hồ. Trước khi đến chợ nổi và sau khi tham quan chợ nổi, nhiều tàu du lịch thường chạy với tốc độ cao, ít quan tâm đến ghe thương hồ. Trong khi đó, nhiều ghe thương hồ đang lúc chờ hàng đến bán ở chợ nổi, ghe lại khăm.

4. Kết luận

Người dân thương hồ có vai trò quyết định đến việc bảo tồn chợ nổi Cái Răng ở hiện tại và tương lai nếu chợ nổi không được quy hoạch, giữ gìn theo hướng nhân tạo như ở Thái Lan. Chợ nổi Cái Răng có vai trò rất quan trọng đối với sinh kế của nhiều người dân vùng Đồng bằng sông Cửu Long. Phát triển chợ nổi theo hướng kết hợp thương mại và du lịch sẽ mang lại lợi ích cho nhiều bên liên quan. Trong thời gian qua và cả hiện tại, người dân thương hồ ở chợ nổi Cái Răng phải đương đầu với những khó khăn trong hoạt động mua bán và sinh hoạt. Có nhiều nguyên nhân gây ra những khó khăn cho người dân thương hồ nhưng tựu trung lại đều xuất phát từ sự thay đổi phương tiện vận chuyển hàng hóa; sự thay đổi nhu cầu và thói quen tiêu dùng của con người; sự phát triển của hoạt động du lịch; ý thức, trách nhiệm chưa cao của những thành phần tham gia mua bán và khai thác những lợi ích từ chợ nổi. Để giữ gìn chợ nổi Cái Răng, các bên liên quan cần quan tâm đến tiếng nói của người dân thương hồ và có những động thái chấn chỉnh, khắc phục nghiêm túc, nếu muốn duy trì chợ nổi và cùng nhau hưởng lợi từ chợ nổi ở tương lai.

Tài liệu tham khảo

- Đỗ Văn Xê, Phan Thị Giác Tâm, Nguyễn Hữu Đặng, 2008. Hệ thống chợ nổi: Vai trò phân phối rau quả ở đồng bằng sông Cửu Long. Báo cáo tổng kết đề tài nghiên cứu khoa học cấp Trường. Trường Đại học Cần Thơ.
- Ngô Văn Lệ, 2014. Chợ nổi đồng bằng sông Cửu Long- nét đặc trưng văn hóa của người Việt Nam Bộ. Tạp chí Phát triển KH & CN. 17(X3): 5-12.
- Sirakaya-Turk, E., Uysal, M., Hammitt, W., Vaske, J.J., 2011. Research Methods for Leisure, Recreation and Tourism. Cambridge University Press. Cambridge.